

СЕКЦІЯ
«РОЛЬ ВИДАТНИХ УЧЕНИХ ІСТОРИКІВ ТА ФІЛОСОФІВ У
НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ: РІЧНИЦІ ТА ЮВІЛЕЇ»

СЛАВНІ ЮВІЛЕЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В 2024 РОЦІ

Курок Олександр

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
доктор історичних наук, професор, в.о. ректора

Гриценко Андрій

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри історії, правознавства та методики навчання

До видатного 150-річного ювілею від дня заснування Глухівського національного університету імені Олександра Довженка в 2024 році додаються всі попередні визначні ювілеї (від 25-річчя в 1899-му до 145-річчя в 2019 році). Однак, цього року також чимало ювілеїв видатних особистостей, що в різний час працювали в нашому закладі вищої освіти.

Першою спробою відзначення ювілею став 1899 рік, коли до 25-річчя від заснування Глухівського учительського інституту викладачем природничої історії М. І. Демковим було написано змістовний нарис про заклад освіти, який був затверджений 19 травня 1899 р. на засіданні педагогічної ради інституту. Директор інституту І. С. Андрієвський бажав видати цей нарис в кількості 600 екземплярів зі спеціального капіталу, що був на балансі установи. Однак, попечитель Київського навчального округу не дозволив витратити кошти, скоротивши видання до звичайної історичної записки. Цей нарис, як окреме джерело, на жаль, не зберігся, як і невідомо про заходи з відзначення чверть вікового ювілею. На 40-річчя від дня заснування Глухівського учительського інституту в 1914 році була спроба написати подібний історичний нарис. У фондах бібліотечної зали рідкісних видань Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка зберігається чернетка нарису. Утім, очевидно, початок першої світової війни, завадив більш широкому відзначенню ювілею [15].

Більш успішним стало відзначення 50-ліття від дня заснування інституту. Так, 1924 р. з Народного комісаріату освіти Української СРР керівництво Глухівського інституту народної освіти отримало повідомлення про плани відзначення п'ятдесятирічного ювілею установи та необхідність написати історичний нарис. З невідомих причин відповідальність за цей проект була покладена на викладача-мовника А. В. Кириченка. Він написав чорновий варіант нарису про Глухівський учительський інститут від заснування й до липня 1924 р. У зв'язку з ліквідацією установи влітку 1924 р. праця не була опублікована й, вірогідно, зберігалася в родинному архіві автора [15; 17].

Утім цей задум отримав друге дихання в 1939 р. на 65-річчя закладу вищої освіти у Глухові. Так була доопрацьована історична записка А. В. Кириченком. Доречно припустити, що урочистості були відмінені або мінімізовані, знову ж таки, через початок нової світової війни та спалахнувших радянсько-польської та радянсько-фінської воєн. Якщо нарис й готувався до річниці, то його не передбачалося видавати, оскільки в ньому відсутні, традиційні для того часу, прославляння партії та радянського керівництва. Можливо, нарис доопрацьовувався до початку радянсько-німецької війни 1941 р., оскільки в ньому немає згадки про її початок [15].

Ще ґрунтовнішою стала підготовка до відзначення значимого 75-літнього ювілею з дня заснування Глухівського учительського інституту, що припав на 1949 рік. Головний вклад уніс тодішній директор інституту Г. Л. Сапітон. До слова у січні цього року ми відзначали 70-річчя від дня його смерті. У рамках написання кандидатської дисертації з історії педагогіки вчений активно вивчав минуле глухівського вишу, зокрема, переписувався з його відомими випускниками (С. М. Сергєєвим-Ценським) та став автором рукопису з історії Глухівського закладу вищої освіти, який був представлений у вигляді машинопису та зберігається у фондах народного історико-педагогічного музею Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка [8].

Наступною віхою з відзначення визначного ювілею став 1974 рік, на який припав 100-літній ювілей Глухівського учительського інституту за ректорства І. Т. Качана. Проводилася значна підготовча робота до ряду заходів. Зокрема, І. М. Ляшко та А. Т. Гамалій видали фотонарис «Глухівський державний педагогічний інститут» (1974 р.) [21]. У ньому, автори стисло, представили періодизацію історії закладу освіти, та діяльності кафедр, їх навчально-методичній, науковій, виховній роботі, допомозі вчителям шкіл в організації позакласної роботи з учнями, роботі музею історії ЗВО.

До 110-ліття Глухівського державного педагогічного інституту в 1984 році було проведено вузівську науково-практичну конференцію «Питання професійної підготовки вчителя у світлі Основних напрямків реформи загальноосвітньої і професійної школи». Її учасники значну увагу приділяли минувшині закладу вищої освіти у Глухові [3; 4].

Значна робота з відзначення ювілею припала на 1994 рік до 120-річчя від часу заснування інституту. За спогадами тодішнього ректора В. М. Куриленка святкуванню передувала належна попередня підготовка. 24 січня 1994 р був виданий наказ № 4 «Про підготовку до відзначення 120-ліття з дня заснування інституту», а в лютому з цього питання було проведене позапланове засідання вченої ради. Був створений оргкомітет, оголошений конкурс на кращу академічну групу, кращу кімнату в студентському гуртожитку. До ювілею завершили створення музею природи, навчально-методичного центру історії України, кабінету українознавства. Була оновлена експозиція музею історії інституту. Урочисте засідання та святковий концерт проводили в районному Будинку культури. Серед гостей були колишні випускники інституту: академік Ф. Д. Овчаренко, тодішній професор, нині академік М. С. Вашуленко, представники місцевих органів виконавчої влади, міністерства освіти, обласного управління освіти, комітету Верховної Ради з питань освіти, закладів освіти. Завдяки турботам оргкомітету з підготовки до свята ряд викладів та співробітників інституту отримали відзнаки міністерства освіти України, місцевої влади,

обласного управління освіти, галузевої профспілки. Крім того, уперше в історії інституту одразу четверо викладачів були удостоєні високого почесного звання Заслужений працівник освіти України: професор Ковальчук Г. В., доценти Нарочна Л.К., Мринська В. І., Кубицький В. А. [6; 7; 15].

До 120-річчя Глухівського вишу і 100-річчя з дня народження О. Довженка, 25-26 жовтня 1994 року було проведено конференцію «Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні». 1994 р. авторським колективом у складі І. М. Ляшка, В. І. Белашова, В. А. Мосіяшенка, В. В. Заїки, В. П. Зінченка, М. П. Гурця було підготовано нарис «Глухівський державний педагогічний інститут (1874-1994 рр.)» [2].

Починаючи з 2004 р. за ректорства О. І. Курка відзначення ювілеїв відбувалося щоп'ять років: 130-річчя (2004), на 135-річчя (2009), на 140-річчя (2014) та на 145-річчя (2019) Зокрема, в рамках відзначення ювілею було видано «Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874–2019)» за редакторства О. І. Курка [1]. І ось ми на порозі такого значимого 150-літнього ювілею, головні події з якого проходять восени 2024 р.

Цей рік також багатий на значимі події та ювілеї видатних особистостей в історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Зокрема, 2 (14) березня - 150-річчя з дня ухвалення рішення про заснування в Глухові учительського інституту з трирічним терміном навчання, що здійснював би підготовку вчителів для міських училищ Чернігівської та Полтавської губерній. 23 березня - 100 років з дня народження українського радянського поета та випускника інституту Олексія Овсійовича Палажченка (1924-1979) [9; 13].

17 квітня – 75 років від дня народження видатного історика, доцента університету Валерія Івановича Белашова (1949-2022) [4]. 18 квітня – 100 років від дня народження Лідії Кирилівни Нарочної (1924-2015) - української вченої у галузі педагогіки та методики викладання природознавства, Заслуженого працівника народної освіти України (1994), а 19 квітня – також 100 років від дня народження відомого фізика та методиста В'ячеслава Антоновича Кубицького (1924-2008). 20 серпня – 150-літній ювілей Якова Миколайовича Морачевського (1874 - ?) - завідувача педагогічними курсами Глухівського педагогічного інституту в 1925-1925 рр. [7; 11; 15; 17; 19].

Новий 2024-2025 навчальний рік почнеться з відзначення 70-річчя з надання статусу Глухівського державного педагогічного інституту в 1954 році, а 1 жовтня – 15 років від дня надання Глухівському університетові статусу національного [22].

Серед персоналій також багато ювілеїв. Зокрема, 10 вересня буде відзначатися 130 років з дня народження великого Олександра Петровича Довженка (1894-1956), який закінчив інститут 110 років тому в 1914 р. 24 вересня – 85 років від дня народження ректора Глухівського державного педагогічного інституту в 1985-1990 роках Леоніда Володимировича Гнатюка (1939-2021), а 25 жовтня – 95 років від дня народження ректора Глухівського державного педагогічного інституту в 1971-1980 роках Івана Тихоновича Качана (1929-2006) [14].

Ну і вінцем вшанування 150-літнього флагмана вищої педагогічної освіти стануть ювілеї від дня офіційного відкриття Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка – 3 жовтня та початку навчальних занять у Глухівському учительському інституті – 19 жовтня [10; 12; 16; 18].

ЛІТЕРАТУРА

1. Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874–2019) / гол. ред. Курок О. І. Суми: ПВП «Видавничий будинок «Еллада», 2019. 196 с.
2. Белашов В. І., Гурець М. П., Заїка В. В. та ін. Глухівський державний педагогічний інститут (1874 -1994 рр.). Суми: ВВП «Мрія» - ЛТВ. 46 с.
3. Белашов В. І. Історіографічна традиція та джерельна база вивчення історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (1874 – 2014 рр.). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2014. Вип. 2. С. 39-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2014_2_8 (дата звернення: 27.03.2024).
4. Белашов Валерій Іанович: життєпис, наукова і педагогічна діяльність: до 75-річчя від дня народження / Укладачі: А. П. Гриценко, О. А. Чумаченко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 77 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).
5. Валерій Іванович Белашов (1949 - 2022) : біобібліогр. покажчик / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко, С. П. Жукова, О. А. Чумаченко, О. Ф. Белашова]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 68 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»). URL : <http://46.201.250.252/handle/123456789/1959> (дата звернення: 27.03.2024).
6. Володимир Михайлович Куриленко (1948 - 2012) : біобібліогр. покажчик до 75-річчя з дня народження / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко, Н. В. Гоголь]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 48 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»). URL : <http://46.201.250.252/handle/123456789/2481> (дата звернення: 27.03.2024).
7. Вячеслав Антонович Кубицький (1924 - 2008) : біобібліогр. покажчик до 100-річчя від дня народження / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко, І. М. Коренева]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).
8. Григорій Львович Сапітон (1901 - 1954) : біобібліогр. покажчик до 70-річчя від дня смерті / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко; В. А. Гриценко]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 67 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).
9. Гриценко А. П., Колієнко А. А. Глухівський учительський інститут: філософські засади заснування та функціонування. *Культурологічний альманах 2023 № 2*. С. 157–162. URL : <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.21> (дата звернення: 29.03.2024).
10. Гриценко А.П., Курок О.І. До питання періодизації історії Глухівського державного педагогічного інституту на рубежі ХХ-ХХІ століть. *Освіта і наука ХХІ століття* : матеріали звітної наук.-практ. конф. викладачів. (м. Глухів, 4 трав. 2022 р.). 2022. 253 с. С. 48-49.
11. Гриценко А. П. Матеріали до біобібліографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952 – 1991 рр. (Доповнення)». / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. : фото. («Видатні імена

та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).

12. Гриценко А. П., Колієнко А. А. Особливості викладання історії та релігійного виховання в Глухівському учительському інституті (1874–1917 рр.). *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 3. С. 119-125. URL : <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.16> (дата звернення: 22.12.2023).

13. Гриценко А.П., Ащанулова Т.А. Порівняльна характеристика соціального статусу та рівня життя викладачів Глухівської чоловічої гімназії та Глухівського учительського інституту в 1870-х – 1900-х роках. *Сумський історико-архівний журнал*. 2022. № XXXIX. С. 26-32. DOI: doi.org/10.21272/shaj.2022.i39.p.25 (дата звернення: 07.03.2024).

14. Гриценко А. П. Розвиток Глухівського педагогічного інституту у 1990-х роках. *Сіверщина в історії України: збірник наукових праць*. / Національний заповідник «Глухів», Інститут історії України НАН України, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. Ніжин, 2022. Вип. 15. С. 140 – 147.

15. Кириченко А. В. Історія Глухівського учительського інституту 1874 по 1924 роки : біобібліогр. покажчик до 150-річчя з часу заснування університету / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко; В.М. Крижанівський]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).

16. Курок О. І., Гриценко А. П. Досвід формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у Глухівському учительському інституті у 1874–1917 роках. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 13. Київ – Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2020. С. 233 – 237.

17. Курок О., Гриценко А., Крижанівський В., Чумаченко О. Глухівський інститут в 1917– 1924 рр.: між дерусифікацією та українізацією. *Сіверянський літопис*. 2023. № 1. С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.58407/litopis.230105> (дата звернення: 29.03.2024).

18. Курок О., Гриценко А. Заснування Глухівського учительського інституту. *Актуальні питання дослідження вітчизняної історії й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах НУШ: збірник наукових праць* / [редкол.: Гриценко А.П., голова, Чумаченко О.А., співголова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2022. Вип. 1. С. 19-23.

19. Курок О.І., Гриценко А. П. Організація фахової підготовки майбутніх педагогів у Глухівському учительському інституті у 1870-х роках. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. Вип. 50, № 3, Ч. 1 С. 12-24. URL : <https://drive.google.com/file/d/182VCBkC9-qYdkoz1j2mGgLebtmGkpLdo/view> (дата звернення: 27.03.2024).

20. Лідія Кирилівна Нарочна (1924 - 2015) : біобібліогр. покажчик до 100-річчя від дня народження / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко, І. М. Коренева]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).

21. Ляшко І. М., Гамалій А. Т. Глухівський державний педагогічний інститут. Харків: Прапор, 1974. 47 с.

22. Про надання Глухівському державному педагогічному університету імені Олександра Довженка статусу національного: Указ Президента України від 1 жовтня 2009 р., № 792 / 2009. *Офіційний вісник України*. 2009. № 77. С. 11.